

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:15, Haziran 2018, s. 178-191

Arş. Gör. Sevgi ILICA

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı, sevgiyavas@windowslive.com

V. V. MAYAKOVSKİ'NİN ROSTA PENCERELERİ¹

Özet

Rosta pencereleri (Окна Роста) ilk Sovyet propaganda posterleridir. Ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal açılardan oldukça karmaşık bir süreç geçiren dönemin Rusya'sının güncel olaylarını yansıtan resim ve metinlerden oluşturulan bu posterler 1919-1922 yılları arasında Rus Telgraf Ajansı'nın sanat bölümünde çalışan şair ve ressamlar tarafından yaratılmıştır. Vladimir Vladimiroviç Mayakovski bu şair ve ressamlar arasında en dikkat çeken isimdir. Rosta pencerelerinin resim ve metinlerinin neredeyse tamamı Mayakovski'ye aittir. Rosta pencereleri Mayakovski'nin sanatında bir dönüm noktasıdır. Şair ilk kez doğrudan halka seslendiği Rosta pencereleriyle yeni bir şiirsel poster üslubu yaratır. Çalışmamızda Rosta pencerelerinin oluşum ve gelişim süreci aktarılıp, Mayakovski'nin posterlerinde işlenen konular ve şiirsel metinlerin özellikleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mayakovski, Rosta pencereleri, Sovyet propagandası

V. V. MAYAKOVSKY'S ROSTA WINDOWS

Abstract

The Rosta windows (Окна Роста) are the first Soviet propaganda posters. These posters which were composed of illustrations and texts reflecting the current events of that period of Russia undergoing a very complicated duration in economic, political, cultural and social aspects were created by the poets and the artists working in the art department of the Russian Telegraph Agency between 1919 and 1922. Vladimir Vladimirovich Mayakovsky is the most conspicuous name among these poets and artists. Almost all the illustrations and the texts of the Rosta win-

¹ Bu çalışma 3-5 Mayıs 2018 tarihlerinde Alanya Alaattin Keykubad Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen 4. Uluslararası Filoloji Sempozyumu'nda sunulmuştur.

dows belong to Mayakovsky. The Rosta windows are the turning point of Mayakovsky's art. The poet creates a new poetic poster style via the Rosta windows by which for the first time directly addresses the public. In our study the formation and the development process of the Rosta windows will be conveyed, the topics in the Mayakovsky's posters and the characteristics of the poetic texts will be analyzed.

Keywords: Mayakovsky, Rosta windows, Soviet propaganda

GİRİŞ

Sovyet egemenliği ilk yılları itibarıyla Rusya'da kitleleri bilgilendirme faaliyetleri ve propaganda çalışmalarına ağırlık verir. Bu konuda poster ve pankartların oldukça etkili oldukları ve amaca doğrudan hizmet ettikleri görülür. Ekim Devrimi sonrası Bolşeviklerin ileri sürdüğü yeni siyasi sistemin yerleşik konuma geçmesinde nitelikli bilinçlendirme büyük oranda poster ve pankartlarla sağlanır (Nikolayeva, 2012).

Rosta pencereleri Vladimir Vladimiroviç Mayakovski (1893-1930) öncülüğünde bir grup ressam ve şair tarafından 1919-1922 yılları arasında oluşturulmuş ilk Sovyet propaganda posterleridir. Posterlerin, Rusça kısaltması ROSTA olan Rus Telgraf Ajansı (Российское телеграфное агентство – РОСТА)'nda yaratılmaları ve ilk çizilen posterlerin yalnızca Moskova'daki boş mağazaların vitrinlerine asılmaları sebebiyle Rosta pencereleri ismiyle nitelendirildikleri bilinmektedir.

Tüm Rusya Merkezi Yönetim Komitesi (Всероссийский центральный исполнительный комитет) 7 Eylül 1918 günü Rus Telgraf Ajansı'nı açma kararı alır. Bu birimin Sovyet egemenliğinin temel haberleşme aracı olması hedeflenir. Rosta'nın asıl görevi ise, Sovyet propagandasını başarılı bir biçimde yürütmektir. Hızla Sovyet egemenliğinin merkezi ve güçlü bir organına dönüşen Rosta, halka iç ve dış savaşta yaşananları, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumu ve siyasi gelişmeleri seri, ikna edici ve didaktik bir biçimde aktarmakla yükümlüdür (Vladimirov ve Moldavski, 2004: 88). Bu noktada, durmadan değişen gündemin hızına ayak uydurabilecek dinamik bir ekibe ve halkı kolayca kendi safına çekebilecek etkili bir yazın türüne ihtiyaç doğar. Rosta pencerelerinin ilk Sovyet propaganda posterleri olarak bu ihtiyaçlar neticesinde ortaya çıktığı görülmektedir.

Çok geçmeden Rosta bünyesinde posterleri hazırlayacak ekip bir araya getirilir. Rosta pencereleri² 1919 yılının sonbaharından 1922 yılının Ocak ayına kadar kesintisiz bir biçimde, başta Mayakovski olmak üzere Rus Telgraf Ajansı'nda çalışan Mihail Mihayloviç Çeremnih (1890-1962), İvan Andreyeviç Malyutin (1890-1932), Dmitriy Stahiyeviç Orlov (Dmitriy Moor) (1883-1946), Amşey Markoviç Nyurenberg (1887-1979), Mihail Davidoviç Vol'pin (1902-1988), Boris Nikolayeviç Timofeyev (1899-1963) ve Vasiliy Veniaminoviç Hvostenko (1896-1960) (Jangfeldt, 2007: 481) isimli şair ve ressamlar tarafından oluşturulur. Bu sanatçılar kısıtlı şartlar ve

dönemin neden olduğu olumsuzluklar silsilesine rağmen yaklaşık 1500 poster yaratmayı başarır. Mayakovski 1927 tarihli bir yazısında Rosta pencerelerini, "Rosta pencereleri fantastik bir şey. Bir avuç sanatçının yüz elli milyonluk devlete verdiği hizmettir." (Mayakovski, 2014b: 29) sözleriyle yücelterek, posterlerin halkı bilinçlendirme konusundaki önemini vurgular.

Rosta ekibindeki şair ve ressamlar her ne kadar posterlerin oluşumunda birlikte çalışmış olsalar da, Rosta pencerelerinde yer alan metin ve çizimlerin tamamına yakını Mayakovski'ye aittir. Başka bir deyişle, Rosta pencereleri kolektif bir çalışma ürünü olmasına rağmen, posterlerin daimiliği ve kalıcılığı Mayakovski tarafından sağlanır. Nitekim şair 1930 yılına ait *Rosta Hiciv Pencereleeri (Okna satırı Rosta)* isimli yazısında "Sloganların ve metinlerin neredeyse hepsi benim." (Paperniy, 1959: 210) sözleriyle bu durumu doğrular.

Mayakovski, Rosta'da ilk olarak 5 numaralı posteri oluşturarak 1919 yılının Ekim ayında çalışmaya başlar. Rosta ekibine nasıl katıldığını *Söz İstiyorum (Proşu slova, 1930)* yazısında şu sözleriyle anlatır: "Rosta'daki işim şöyle başladı. Şu an Mosselprom'un bulunduğu Kuznetskaya ve Petrovkaya'nın köşesinde asılı, iki metrelik bir poster gördüm. Hiç beklemeden Rosta müdürünün yanına gittim. Beni bu işin en iyi ustalarından biri olan Çeremnih ile tanıştırdı." (Duvakin, 1949: 34).

Çeremnih Rosta pencereleri ekibinin başında bulunan isimdir. Ne var ki, aralarına Mayakovski'nin dâhil olmasıyla birlikte, Çeremnih da olmak üzere tüm çalışanlar liderleri olarak Mayakovski'yi saymaya başlar. Diğer bir ifadeyle, Çeremnih artık yalnızca kâğıt üzerinde müdür olarak yer almaktadır. Tüm mazeretler, izinler ve şikâyetler konusunda Mayakovski'ye başvurulup, danışılır. Örneğin, Rosta'da çalışmaların oldukça yoğun geçtiği bir gün, ressam Nyurenberg işi vaktinde yetiştiremez. Çizime evde sabaha kadar devam etmiş olsa da, Rosta merkezine belirlenen vakitten ancak iki saat sonra ulaşabilir. Nyurenberg kendisini Mayakovski'ye karşı şu sözlerle savunmak ister: "Biraz geciktim. Kabul ediyorum. Bu hiç iyi olmadı. Galiba hastalandım. Kendimi kötü hissediyorum." Mayakovski donuk bir ifadeyle şöyle karşılık verir: "Nyurenberg... Ölmüş de olabilirdiniz. Yine de posterler sabah 9.00'da burada olmalıydı." (Mihaylov, 1988: 298). Mayakovski'nin iş disiplinine büyük önem verdiği ve kesinlikle hiç kimseye müsamaha göstermediği aşikârdır.

Başta Mayakovski olmak üzere tüm Rosta ekibi gerçekten çok yoğun çalışır. Bu duruma dair Mayakovski anılarında şöyle yazar: "Durup dinlenmeden çalıştığımızı hatırlıyorum. Rosta'nın muazzam büyüklükte, ısıtılamayan ve soğuk atölyesinde çalışıyorduk. Eve gidince de çizim yapmaya devam ediyordum. Özel bir çabukluk gerektiren durumlarda ise, yatakta uyuyp kalmayayım, erkenden kalkıp çalışmaya koyulayım hesabıyla, yatarken yastık yerine bir odun koyuyordum başımın altına." (Vladimirov ve Moldavski, 2004: 86).

Kitlesel propaganda sanatının özel bir biçimi olarak Rus İç Savaşı'nın yaşandığı çalkantılı dönemde ortaya çıkan Rosta pencerelerinin Mayakovski'nin sanatındaki dönüm noktalarından

² Posterler 1921 Ocak ayından 1922 Ocak ayına kadar Glavpolitprosvet posterleri olarak çıkarılmıştır. Buna mukabil konuya ilişkin günümüze dek yapılan çalışmalarda tüm posterler için Rosta pencereleri isminin tercih edildiği ve kabul edildiğini görüyoruz.

biri olduğu söylenebilir. Devrime büyük bir inançla bağlı olan ve bu inancı ülkesindeki tüm vatandaşlara geçirme hedefindeki coşkunu bir propagandist olarak Mayakovski, Rosta pencereleeri ile halka çok daha fazla yakınlaşabilme fırsatı bulduğu kendine özgü stilini oluşturur. Sanatını topluma adayan şair toplumsal bilinçlenmede aktif rol üstlenmeyi tercih eder. Sanata yönelik bu tutumunu eleştirenlere şu sözlerle karşı çıkar: “Neden kendimi yaşamı oluşturan devlet organının bir parçası olarak görmeyeyim? Şair koyun postu içinde lirik aşk temaları meleyen biri değildir. Şair, sınıf mücadelemizde kalemini proletaryaya adayan, bu uğurda hiçbir çabayı hor görmeyen, devrim ve milli ekonomi için her türlü propagandaya hazır olandır.” (Kozlyonkov, 2011).

Edebiyat eleştirmenleri ve araştırmacılarının büyük kısmının Mayakovski'yi “sokakların şairi” (Kozlyonkov, 2013) olarak nitelendirmeleri bir tesadüf değildir. Millete her alanda yakın olma gayretindeki şair fabrikada bir işçi, ülkesinde sosyalizme bağlı bir Sovyet vatandaşı, iç savaş cephesinde ise, bir asker olarak karşımıza çıkar. Şiirleri adeta Sovyet sisteminin yapı taşlarından biridir. 1929 yılında kaleme aldığı *Sovyet Pasaportuna Dair Dizeler (Stihi o sovetskom pasporte)* isimli eserinde Sovyetlere gönülden bağlılığını şu dizlerle vurgular: “Okuyunuz,/ İmreniniz,/ Ben Sovyetler Birliği'nin vatandaşıyım.” (Читайте,/ завидуйте, /я – гражданин Советского Союза.) (Reformatskaya, 1958: 98).

Mayakovski araştırmacılarının bir bölümü şairi Rosta pencereleerinde bu derece istekli bir biçimde çalışmaya yönelten itici gücünü Sovyet lider Josef Stalin (1878-1953)'in 1918'de *İzvestiya* gazetesinde yayınlanan *İki Kamp (Dva lagerya)* isimli makalesi olduğunu ileri sürer. Öyle ki, bu makalede Sovyet devlet adamı, “Batılı toplumun tecrübeli ve deneyimli ajan ve yöneticilerinin karşısında deneyimli propagandistlere sahip, emekçilerin gönlünde özgürlük ateşini yakabilen genç Sovyet toplumu çıkmalıdır.” demektedir (Kozlyonkov, 2011).

20.yüzyılın ilk çeyreğinde Rusya'da her alanda değişimler yaşandığı gözlemlenir. İşçi sınıfının yükselişi, savaşlar, isyanlar, devrimler ve yeni ekonomi politikası toplumun gerçeklerini değiştirir. Bu devingen ve karmaşık ortamda Rus şiiri de yeni ifade biçimleri, yeni bir tarz, dil ve ritim arayışına girer. Sözgelimi, Mayakovski 1921 yılına ait *Sanatlar Ordusuna 2 No'lu Emir (Prikaz no 2 armii iskusstvo)* isimli şiirinde bu arayışı şu sözlerle açığa vurur: “Yoldaşlar, yeni bir sanat verin! Öyle bir sanat ki cumhuriyeti çamurdan çıkarın.” (Товарищи, дайте новое искусство —/ такое, чтобы выволочь республику из грязи.) (Mayakovski, 2014a: 854). Rosta pencereleerinin tüm bu koşullar, beklentiler, ihtiyaçlar ve gereksinimler çerçevesinde ortaya çıkıp, Mayakovski'nin yaratıcılığı önderliğinde şekillendiğini ve hayat bulduğunu görmekteyiz.

Rosta Pencereleerinin Özellikleri

İlk Rosta penceresi 1919 yılının Eylül ayında Moskova'da Tverskaya caddesinin köşesinde yer alan Abrikosov pastanesinin boş vitrinine asılır. Başlığında “Rosta hiciv penceresi, no 1” (окна сатиры роста но 1) yazar ve parantez içinde “Metin ve resimler her hafta değişecektir.” (Текст и рисунки меняются еженедельно) ifadesi yer alır. Beyaz Ordu Komutanı Anton İvanoviç Denikin (1872-1947)'in başlattığı saldırıyı hedef alarak eleştiren bu ilk Rosta penceresinin yaratıcısı Çeremnh'tır. (Duvakin, 1949: 3). Bu sebeple, her ne kadar Rosta pencereleeri gücünü

Mayakovski'yle arttırmış olsa da, poster oluşturma fikrini ortaya atan ilk kişinin Çeremnih olduğunun altını çizmek gerekmektedir.

Rosta pencereleri maddi zorlukların yaşandığı bir süreçte hayat bulur. Rosta çalışanlarından Rus ressam Platon Mihayloviç Krejntsev (1881-1940) o günleri şöyle anımsar: "Matbaadaki kıtlıktan dolayı litografi, kâğıt, boya ve bunun gibi malzemeler zor bulunuyordu. Bu eksiklik posterleri periyodik olarak mağazaların vitrinlerine asma fikrini doğurdu." (Kozlyonkov, 2011). Rosta pencerelerinin ilk oluşturulmaya başlandığında sadece boş mağazaların vitrinlerine asılmasının en önemli sebeplerinden birinin ekonomik yetersizlikler olduğu görülmektedir. Posterlerin boş mağaza vitrinlerine asılmasının diğer bir sebebi ise, resim ve metinleri yağmur, rüzgâr ve karışık görüşlü kişilerden korumaktır (Vladimirov ve Moldavski, 2004: 89).

Rosta ekibi posterler için ilk olarak "Rosta hiciv pencereleri" ismini tasarlar. Ne var ki, posterlerde değinilen ve işlenen konular yalnızca satirik olmadığından hiciv sözcüğüne ihtiyaç duyulmadığı anlaşılır. İlk Rosta penceresinin asılmasının ardından, kısa sürede poster sayısı dokuza ulaşır. İlk başlarda pencerelerin numaralandırılmasında birlik sağlanamadığı görülmektedir. Bu durum her yeni vitrin için numaralandırmanın en baştan başlamasından kaynaklanır. Bu sebeple farklı Rosta pencereleri aynı numarayı alır. Örneğin, 1 numaralı altı farklı pencere bulunmaktadır. 21 numaralı pencere ile bu durum ortadan kalkar ve her bir poster ayrı ayrı numaralandırılmaya başlanır. 1-21 numaralar arasında yüze yakın farklı metin ve resimden oluşan poster bulunduğu düşünülmektedir (Naumov, 1957: 469).

Rosta pencerelerine talep artıp, baskı sayısı gitgide çoğaldıkça, posterler halkın ilgisini çekebilecek, insanların kalabalık halde bulunduğu çeşitli yerlere, meydanlara, tren garlarına ve sokaklara asılmaya başlanır. Gerçekten de posterlere halkın gösterdiği ilgi muazzam ölçüdedir. Her bir posterin başına yüzlerce kişinin toplandığı söylenmektedir. Posterlere istemin artmasıyla Rosta ekibi temposunu hızlandırır. Mayakovski o günlerdeki iş yoğunluklarını şöyle anlatır: "Bizden makine gibi hızlı olmamız bekleniyordu. Cepheden telgrafla haber alıp, bir saat sonra sokağa poster astığımız günler olurdu. İşimizin özü bu tempoyu, bu hızı gerektiriyordu. Zafer ya da yenilgi bu posterlerin asılma hızına bağlıydı." (Duvakin, 1949: 41). Nitekim 1920 yılının başı itibarıyla Rosta posterlerinin ünü Moskova sınırlarını aşar ve Harkov, Odessa, Peterburg, Bakü, Kaluga, Saratov ve İvanovo-Voznensk'e Rosta pencereleri gönderilir (Mihaylov, 1988: 299).

Rosta çizerleri birbirleriyle sıkı bir iletişim içinde ve oldukça uyumlu çalışırlar. Ressamlar kendilerini ön plana çıkarma amacı gütmeyizler. Çeremnih, Rosta'da nasıl ortak bir çizim stili oluşturduklarına dair şöyle yazar: "Birbirimizden göze çarpan, dikkat çekici teknikleri alıyorduk. Bir ara yıkılmış bir lokomotifin bacasına bir karga çizdim. Bu çok anlamlı bulundu. Sonrasında herkes yıkımı bu tip kargalarla tasvir etmeye başladı. Ben ise Mayakovski'den tıpkı küçük çocukların resmetmesine benzeyen spiral şekilde duman çizme tekniğini aldım. Mayakovski'nin resim tekniği çok yönlüydü." (Duvakin, 1949: 37).

Tipik bir Rosta penceresi 4*4 arşın (2,84 m.*2,84m.) boyunda olup, 2 ile 14 arası resimden oluşur. Bu resimler mantık çerçevesine uygun bir sırada yerleştirilir. Resimlerin altına hal-

ka iletilmek istenen durum, konu veya olaya ilişkin metinler yazılır (Duvakin, 1949: 41). Ne var ki, ilk pencerelerde metin ve resimler arasında hedeflenen birlik ve bütünlüğün de tıpkı numaralandırmalar gibi sağlanamadığı görülmektedir. Mayakovski'nin ekibe katılmasıyla resim ve metinler arasındaki tutarlılık oluşturulduğu göze çarpar. Mayakovski pencerelerde yansıtılacak tüm konuların belirleyicisi görevini üstlenir. Açıkça görülmektedir ki, Rosta pencerelerinin işleyişi şairin varlığına bağlıdır. Mayakovski posterler için hiç ara vermeden çalışır. Şair her gün *Pravda*, *İzvestiya*, *Stennaya gazeta Rosta ekonomičeskaya jizn'* ve *Gudok* gibi Sovyet yanlısı gazetelerin yanı sıra telgraflar, kararnameler, sloganlar ve makalelerin tek bir satırını bile atlamadan okur ve Rosta pencerelerine kaynak olabilecek, önemli bulduğu yerlerin altını çizer (Naumov, 1957: 470).

Sovyet lider Vladimir İlyiç Ulyanov Lenin (1870-1924) 1918 yılında henüz Rosta pencereleri yaratılmadan bir yıl önce, *Pravda* gazetesinde yayınlanan *Gazetelerimizin karakteri hakkında (O haraktere naşih gazet)* isimli yazısında posterlerin geleceğini şu sözleriyle öngörür: "200-400 satır yerine neden 10-20 satırla basit, sade, herkesçe bilinen, açık ve kitlelerce benimsenmiş sözcüklerle burjuva uşaklarının ve Menşeviklerin ihaneti, İngiliz-Japon istilası ve kapitalizm gibi meseleler anlatılmasın ki! Bunları anlatmak, bu durumları halka yansıtmak gerek. Makaleler yazarak, tartışmaları sürdürerek değil. Yaşanılanları birkaç satırla anlatmak..." (Kozlyonkov, 2013).

Rosta pencerelerinin en dikkat çeken özelliklerinin başında tamamen el yapımı bir sanat ürünü olduğu söylenebilir. Özellikle ilk posterlerin her biri tek bir vitrin için hazırlandığından, posterlerin tek nüshaları vardır. Daha sonra posterler kopyalanmaya başlanır. Önceleri resimlerin hatlarını kopyalamak suretiyle posterler elle kopyalanırken, sonrasında kartondan yapılmış kalıplar ya da yağlı kâğıtlarla kopyalama işlemine devam ederler. Rosta çizeri Çeremnuh anılarında şöyle yazar: "Pencereleri çoğaltma ve dağıtma tekniği yıldırım hızıyla işliyordu. Orijinali alan kalıpcı ertesi güne yirmi beş nüsha, bir sonraki güne elli nüsha, birkaç gün sonrasına ise üç yüz nüshaya kadar ulaşabilen tüm tirajı hazırlamak zorundaydı. Kalıpcı genellikle ya ailesiyle ya da küçük bir ekiple birlikte çalışıyordu. Kalıpcıdan alınan ilk kopyalar en uzak şubelere gönderiliyordu. Bir sonraki kopyalar ise Moskova'ya yakın bölgelere dağıtılıyordu. İlerleyen günlerde kopyaları göndermek yerine posterleri yerinde yapmak üzere kalıpları gönderme kararı alındı." (Duvakin, 1949: 43).

Rosta pencerelerinde yansıtılan konu ve olayların gündemin gerekliliğine göre hızla değişim gösterdiği gözlemlenir. Diğer bir deyişle, Rusya'da güncel olan ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel her durum sığağı sığağına Rosta pencerelerinde hayat bulur. Söz gelimi, Beyaz Ordu'nun öncü isimlerinden Denikin, Nikolay Nikolayeviç Yudeniç (1862-1933) ve Pyotr Nikolayeviç Vrangeli (1878-1928)'in Kızıllar tarafından bozguna uğratılmaları, devrim karşıtı kompoların bastırılması, İtilaf Devletlerinin ikiyüzlülüğü, Polonya toprak ağalarının ihaneti, Burjuva karşıtlığı, kapitalizmin neden olacağı zararlar, tarım ve sanayi meseleleri, yeni ekonomi politikası, ödeme ve maaşların düzenlenmesi, elektriğin yaygınlaştırılması, ülkede süregelen kıtlık, kolera tedavisi, cepheye yardım gerekliliği ve toplu taşıma araçlarının kullanımı gibi dönemin Rusya'sını ilgilendiren çeşitli konular posterler aracılığıyla halka duyurulur.

Rosta pencerelerinde lakonik ifadelerle az sayıda sözcük ve resim kullanılarak, güncel olaylar dolaysız bir biçimde aktarılır. Posterlerde halka iletilmek istenen mesajlar tamamıyla nettir. Bu açıdan Rosta pencereleri eski Rus geleneklerindeki lubok ve rayoşniklere benzetilir (Jangfeldt, 2007: 470). Posterlerdeki çizimler oldukça basit ve sadedir. Resimlerde temel olarak kırmızı, siyah ve beyaz rengin hâkim olduğu görülür. Okuma yazma bilmeyen, öğrenim görmemiş halkın da hedef alındığı posterlerde, destekledikleri Kızıl ordu askerleri, işçiler ve köylüler kırmızı renkle, oldukça düzgün ve sağlıklı vücut hatlarına sahip, dinç ve güçlü kahramanlar olarak tasvir edilirler. Genellikle köylülerin orak, işçilerin çekiç ve askerlerin ise tüfekte çizildiği görülmektedir. Olumsuz figürler olarak kabul edilen kapitalist burjuvalar kilolu bir şekilde, siyah takım elbiseleri ve melon şapkalarıyla, Beyaz ordu komutanları ise oldukça çirkin ve öfke dolu surat ifadeleriyle beyaz üniformalarıyla çizilirler.

Resim 1

Rosta pencerelerindeki resimlerin bağlı olduğu metinlerde halkın aşına olmadığı edebî, kitabi, arkaik, çetrefilli ve karmaşık bir dilden özellikle kaçınılır. Sözcükler ve ifadeler yalın, sade, herkesçe anlaşılır ve akılda kalıcı niteliktedir. Buna örnek olarak Mayakovski'nin Rosta için 1919 yılının Ekim ayının başında hazırladığı ilk poster olan 5 numaralı pencere gösterilebilir. 2 resim ve bu resimlere bağlı 2 metinden oluşan bu poster genç işçi ve köylüleri Bolşevik

Komünist Partisi'ne katılmaya teşvik etmek üzere tasarlanır. Öyle ki, parti VIII. Kongresi'nde üyelerinin sayısını arttırma kararı almıştır. Ülke genelinde işçi ve köylüleri partiye dâhil etme kampanyaları başlatılır. 5 numaralı Rosta penceresi de bu kampanyada önemli bir rol üstlenir. Posterde her yaştan, her meslek dalından ve her eğitim seviyesinden vatandaşın anlayabileceği bir üslup ve yalınlıkla, Komünist partisine katılmayanların Beyaz ordu komutanı tarafından katledileceği şu sözcüklerle bildirilir: *"İşçi!/ Parti üyesi olmama aptallığını bırak!/ Eğer diğerleriyle dağınıklık içinde yaşamak istiyorsan/ Herkesi sırayla yakalayacak Denikin,/ Herkesi parçalayıp yiyecek generalin ağzı./ Eğer parti haftası çağrısına/ Fabrika ve tarlalardan milyonlar gelirse/ İşçi hızla gerçekten kanıtlayacak,/ Komünistlerin hiç kimseden korkmadığını."* (Рабочий!/ Глупость беспартийную выкинь!/ Если хочешь жить с другими вразброд — / всех по очереди словит Деникин, / всех сожрет генеральский рот./ Если ж на зов партийной недели / придут миллионы с фабрик и с пашен — / рабочий быстро докажет на деле,/ что коммунистам никто не страшен.) (Naumov, 1957: 7). Gerçekten de başarılı bir parti haftası gerçekleştirildiği ve 8-15 Ekim 1919 tarihleri arasında işçi ve köylülerden oluşan 14 bin kişinin Komünist Partisi'ne katıldığı bilinmektedir.

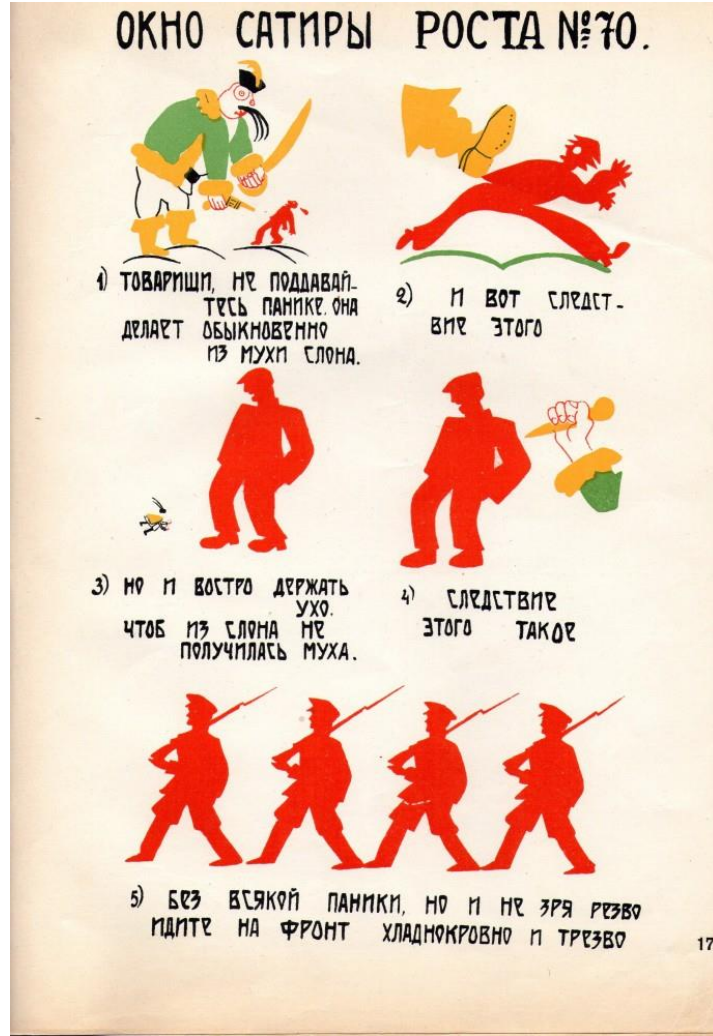
Resim 2

Rosta pencerelerinde halkın yaygın olarak kullandığı atasözü, deyim ve aforizmalara sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Mayakovski halkın aşına olduğu atasözü, deyim ve aforizmalardaki sözcükleri ustalıklı başka sözcüklerle değiştirerek, posterde iletmek istediği

konuya uygun hale getirir. Böylece çoğunluğunu işçi ve köylülerin oluşturduğu halkın ilgisini çekmeyi başarır ve metinlerin anlaşılması kolay hale getirilir. Söz gelimi şair 1919 yılının Aralık ayında resmettiği 13 numaralı Rosta penceresinde, Beyazları destekleyen Bolşevik karşıtı Amerikan Başkanı Woodrow Wilson (1856-1924)'un gidişini resmederken, atasözü uyarlamasına başvurur. "Acele etmez, sabırlı davranırsan daha iyisini elde edersin." anlamında kullanılan ve bilinen bir atasözü olan *Тише едешь- дальше будешь* (Daha sakın gidersen, daha uzağa varırsın) ifadesini, *Дальше едешь- тише будешь* (daha uzağa gidersen, daha sakın olursun) (Naumov, 1957: 43) sözcüklerini dönüştürerek Wilson'un ayrılışının ülkeye huzur getireceğini belirtmek ister.

Mayakovski posterlerin bir bölümünde ise, atasözleri, deyimler ve aforizmalardaki sözcükleri değişime uğratmadan özgün biçimleriyle, duruma uygun yerlerde kullanır. Örneğin Aralık 1919'a ait 5 numaralı Rosta penceresinin 3.resminde, Kızılların burjuva ile savaşını desteklerken, "Demir tavında dövülür." anlamında kullanılan *куй железо пока горячее* (Naumov, 1957: 38) atasözünden faydalanılır.

Posterlerdeki bu özelliği niteleyen diğer bir örnek olarak, Mayakovski'nin 1920 yılının Mayıs ayında resmettiği 70 numaralı Rosta penceresi gösterilebilir. Bu poster, Polonya'nın İtilaf devletlerinden biri olan Fransa'dan destek almasının ardından, Polonya- Sovyetler Birliği arasında Ukrayna'da çıkan çatışma üzerine tasvir edilir. 26 Nisan 1920 günü Leh devlet başkanı Joseph Pilsudski'nin komutanlığındaki Polonya Kiev'i ele geçirerek Kızılları bozguna uğratar. 14 Mayıs 1920 günü ise, Sovyet komutan Mihail Tuhaçevski Kiev'i tekrar kontrol altına alıp, Polonya birliklerini geri püskürtür. Polonya ile yaşanan bu durum Rus halkında paniğe yol açar. Mayakovski, halkın Kızıllara olan güveninin sarsılmasını önlemek üzere 5 küçük resimden oluşturduğu posterin ilk resminde "1.Yoldaşlar paniğe kapılmayınız./ О genellikle pireyi deve yapar." (1. Товарищи, не поддавайтесь панике./ Она делает обыкновенно из мухи слона.) (Naumov, 1957: 91) ifadesine yer verir. Türkçeye "pireyi deve yarmak" olarak çevrilebilen *делать из мухи слона* (sinekten fil yapmak) ifadesi Rusçada oldukça yaygın olarak kullanılan bir deyimdir. Aynı posterin 3.resminde ise, yine halkın sıklıkla kullandığı deyimlerden biri olan ve Türkçedeki karşılığı "kulağı tetikte olmak." olarak verilebilen *остро держать ухо* ifadesi bulunur: "Fakat kulağımız tetikte olsun ki pireden deve olmasın." (Но и остро держать ухо чтобы из слона не получилась муха.) (Naumov, 1957: 91).

Resim 3

Rosta pencerelerinin karakteristik özelliklerinden biri ise, poster metinlerinin bir bölümünün Rus milli folkloruna dayanmasıdır. Mayakovski metinleri oluştururken, Rus halkının her yaştan, her eğitim seviyesinden ve her meslekten vatandaşının çok iyi bildiği Rus masallarından yararlanır. Söz misali 1919 yılının Kasım ayında kaleme aldığı 4 numaralı Rosta penceresinde ünlü Rus masalı *Külrenği Oğlak (Seren'kiy kozlik)*'tan alıntı yapar. Adı geçen posterin masalın bir parçasını içeren 2. bölümü şöyledir: "2. Askeri Öğrenciler/ Askeri öğrenci önemsiz bir yoldan gitti/ Büyükanneye ayaklar ve boynuzlar kaldı." (2. Кадеты/ Кадет по неважной пошел дорожке,/ Остались бабушке ножки да рожки.) (Naumov, 1957: 20). Mayakovski'nin Külrenği Oğlak masalından aldığı ve Türkçeye tam çevirisi "Büyükanneye ayaklar ve boynuzlar kaldı" olarak yapılan *Остались бабушке ножки да рожки* dizesi, halk içerisinde "neredeyse hiçbir şey kalmadı" anlamında kullanılan bir ifadedir.

Rosta pencerelerinin göze çarpan özelliklerden biri de poster metinlerinde metafor ve sıfatların neredeyse hiç kullanılmamasıdır. Kısa, özlü ve net bir biçimde dolaysız anlatımın hedeflendiği posterlerde sıklıkla isimlere başvurulduğu görülür. Mayakovski'nin 1920 yılının

Temmuz ayında resmettiği 132 numaralı Rosta penceresi bu durumu en açık şekilde gözler önüne seren posterlerden biridir. Halka Kızılların düşmanlarını net ve açık bir şekilde doğrudan aktarmanın amaçlandığı posterin metninde şu ifadeler yer alır: "1. İtilaf devletlerinin silahı paradır./ 2. Beyaz muhafızların silahı yalandır./ 3. Menşeviklerin silahı sırtından bıçaklamaktır." (1. Оружие Антанты - деньги./ 2. Белогвардейцев оружие - ложь./ 3. Меншевикова оружие - в спину нож.) (Naumov, 1957: 104).

Resim 4

Posterlerdeki temel hedef halka yakın olmaktır. Poster metinlerindeki içerikler öğretici ve bilgi verici olmalarının yanı sıra temel olarak ikna edici özelliktedirler. Mayakovski metinleri

oluştururken posterleri okuyan işçi ve köylülerin yazılanları yalnızca anlamasını hedeflemez. Şair aynı zamanda pencereleri okuyan vatandaşların yazılanları uygulamasını ve sosyalizmin şartlarına uygun davranmalarını amaçlar. Başka bir deyişle, Mayakovski posterlerin sonuç vermesini planlar. Bu açıdan ele alındığında Mayakovski'nin büyük sorumluluk gerektiren oldukça güç bir iş yürüttüğü ve gerçekten de yetenekli bir sözcük ustası olduğu söylenebilir.

Sonuç

Rosta pencerelerini yalnızca sanatsal ürünler olarak değerlendirmenin büyük bir yanığı olacağı söylenebilir. Zira savaş, yıkım, ekonomik sorunlar, sınıf mücadelesi ve kıtlık gibi dönemin gündemini teşkil eden tüm olaylar Rosta pencerelerinde kendilerine yer bulmuştur. Mayakovski 1930'da yazdığı *Söz İstiyorum (Proşu slova)* isimli yazısında posterlerin tarihsel önemi ne şu sözleriyle değinir: "Bu sadece şiirden ibaret değildir. Bu resimler grafik süslemeleri için de değildir. Bu devrim savaşının en zorlu üç yılının boya lekeleri ve sloganlarla aktarıldığı protokol kayıdır. Rosta pencerelerini muhafaza etmek gerekir. Çünkü bunlar birliğin üç savaş yılının renkli tarihidir. Çünkü tüm Sovyet hiciv dergilerinin, kâğıt bulunmayan, makinelerin olmadığı en zor dönemlerin ve el emeği ürünlerin atasıdır." (Papernıy, 1959: 205).

Mayakovski 1930 yılında *Mesleğin 20 Yılı (20 let raboti)* isimli sergisinde posterlerin bir bölümünü teşhir eder. Sergi sonunda kendisine ait 300 posterini Lenin Edebiyat Müzesi'ne bağışlar. Zaman içerisinde 1118 Rosta penceresine daha ulaşılır. Günümüzde bu posterler Moskova Devlet Müzesi'nde sergilenmektedir.

Rosta pencerelerinin Rus reklam ve propaganda tarihindeki önemli etaplardan birini teşkil ettiği görülmektedir. Rus milli folklorunu yansıtan bu posterlerde Rusya'da sosyalizmin kuruluşunun ve Bolşeviklerin egemenliğinin aşamalarını kronolojik olarak gözlemlemek mümkündür. Sanatını topluma adayan bir şair olarak Mayakovski'nin Rosta pencereleriyle oldukça üretken bir dönem geçirdiği, sözcük ve slogan ustalığını gösterebilme ve halka doğrudan seslenebilme fırsatı yakaladığı söylenebilir. Kendine özgü bir poster üslubu yaratan şairin halkla arasındaki mesafeleri ortadan kaldırdığı sonucuna varılabilir. Bunların yanı sıra, birçok çalışmada yalnızca şair yönünün değerlendirildiği Mayakovski'nin aynı zamanda döneminde etkin bir çizer de olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

Duvakin, V. D. (1949). Okna Rosta V. V. Mayakovskogo. <http://feb-web.ru/feb/mayakovsky/texts/mp0/mp4/mp4-029-.htm?cmd=p> adresinden erişildi (ET:02.12.2017)

Jangfeldt, B. (2007). *Mayakovsky: a biography*. London: The University of Chicago Press.

Kozlyonkov, V. A. (2011). Reklamno-agitatsionniye strategii Vladimira Mayakovskogo na rubeje 1910-h-20-h godov: "Okna Rosta". *Vestnik Kostromskogo Gosudarstvennogo Univer-siteta*, 139-143.

- Kozlyonkov, V. A. (2013). Poetika agitatsionnogo plakata: fol'klornye elementi v "Oknah Rosta" Vladimira Mayakovskogo. Vestnik Kostromskogo Gosudarstvennogo Universiteta, 116-119.
- Mayakovski, V. V. (2014a). İzbrannoye. Moskova: Direct-Media.
- Mayakovski, V. V. (2014b). Okna ROSTA: Glavpoltprosveta. Moskova: Direct- Media.
- Mihaylov, A. A. (1988). Mayakovski. Moskova: Molodaya Gvardiya.
- Naumov, Ye. İ. (1957). Vladimir Mayakovski polnoye sobraniye soçineniy v 13 tomah. Tom 3. Moskova: Gosudarstvennoye izdatel'stvo hudojestvennoy literaturi.
- Nikolayeva, M. F. (2012). Sovetskiy plakat (1917-1941): mejdu iskusstvom i mediynoy tehnologiyey. Obşçestvo.Sreda. Razvitiye, 129-132.
- Paperniy, Z. (1959). Vladimir Mayakovski polnoye sobraniye soçineniy v 13 tomah. Tom 12. Moskova: Gosudarstvennoye izdatel'stvo hudojestvennoy literaturi.
- Reformatskaya, N. (1958). Vladimir Mayakovski polnoye sobraniye soçineniy v 13 tomah. Tom 10. Moskova: Gosudarstvennoye izdatel'stvo hudojestvennoy literaturi.
- Vladimirov, S. ve Moldavski, D. (2004). Mayakovski (A. Behramođlu, çev.). İstanbul: Alkim Yayınevi.